

*Szociálpolitikai és Szociológiai
Közhasznú Egyesület*

TÁMOP 3.2.3.-08/2 „Építő közösségek” – közművelődési intézmények az egész életen át tartó tanulásért

**HELYZET- ÉS SZÜKSÉGLETFELTÁRÓ KUTATÁS -
ZÁRÓTANULMÁNY**

Nagy Gábor – Papp Márton – Szabó Fanni – Tóth Anikó Panna

BEVEZETÉS	3
I. A település bemutatása:	4
1. Kálmánháza története:.....	4
2. Az akcióterület gazdasági és társadalmi helyzete:	5
3. Az Európai Unió támogatásából való részesedés Kálmánházán:	6
II. A kérdőíves adatfelvétel eredményei	8
1. A gyermekek körében végzett kérdőíves vizsgálat eredményei:.....	8
2. A felnőtt lakosság körében végzett kérdőíves adatfelvétel eredményei:	9
A célcsoport főbb demográfiai jellemzői:.....	9
Hátrányos helyzet, mint multikauzális jelenség:	11
Készségek és kompetenciák:.....	11
3. Összegzés:.....	12

BEVEZETÉS

A Nyírségi Segítő Kéz Alapítvány, mint pályázó a TÁMOP 3.2.3-08/02 „Építő közösségek” – közművelődési intézmények az egész életen át tartó tanulásért” kiírás keretei belül elkészülő projektjéhez a Szociálpolitikai és Szociológiai Közhasznú Egyesületet bízta meg a projekthez kapcsolódó szükséglet- és helyzetfeltáró elemzés elkészítésére.

A szükséglet- és helyzetfeltárás célja „A Kálmánházi Teleház mint nem formális képzési központ!” című projekt potenciális célcsoportjának helyzetének, szükségleteinek illetve kompetenciáinak felmérése valamint, a projekt során tervezett tevékenységek relevanciáinak elemzése. Az elemzés alapvetően két központi területre koncentrálna:

- A település helyzetének elemzése társadalmi, gazdasági, szociális, foglalkoztatási, térszerkezeti, demográfiai, fejlesztési szempontok alapján.
- A célcsoport bemutatása: szükségleteik és helyzetük feltárása, kompetenciáik – első sorban a digitális kompetenciák - bemutatása.

A szükséglet- és helyzetfeltáró kutatás a már meglévő statisztikák, településre vonatkozó tanulmányok, pályázati dokumentációk másodelemzése mellett, a kistérségi terepmunka keretében a célcsoport körében végzett kérdőíves felmérésekre épül. Az elemzés során a jelenlegi helyzet megismerése, a szükségletek, igények, valamint a meglévő és hiányzó erőforrások objektív elemzése volt a cél.

A kutatás 2010. április 1. és 2010. május 14. között készült el.

I. A település bemutatása:

Kálmánháza Magyarországon, az Észak-Alföldi régióban, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, a Nyíregyházi kistérségben fekvő község. Lakosságszáma a KSH adatai szerint 2008. január elsején 2 051 fő volt. Kálmánháza Szabolcs-Szatmár-Bereg megye délnyugati, a Nyírség nyugati részén található (1.ábra). Nyíregyházától 14 km-re, Hajdúnánástól 12 km-re, Hajdúdorogtól 11 km-re, Újfehértótól pedig 10 km-re fekszik. Megközelíthető az M3 autópályáról (3 km).

1. ábra: Kálmánháza elhelyezkedése

1. Kálmánháza története:

Az első tanyát, 1913-ban Szegegyházán felszínre került okmányok szerint Beck Pál alapította 1775-ben. Birtoka nagyjából 2 ezer hold nagyságú volt, ezen a területen körülbelül 15-20 család élt. A mai Kálmánháza területét, 8 család művelte meg. Beck Páltól veje Dégenfeld Gusztáv gróf örökölte a birtokot, majd gyermekei Imre és Ilona.

Az uradalom az akkor Újfehértóhoz tartozó tanyákból, és a Nyíregyházához tartozó tírják birtoktanyákból szervezte községgé 1949-ben Kálmánházát. 1950-től önálló tanácsú községgé alakult, önállóságát azóta is megőrizte. A XX. század elején turul-szobrot avattak a magyar ősök tiszteletére, amely a mai római katolikus templom helyén állt. Ez utóbbit Trencsényi János és családja építette 1937-ben. A szocialista tanácsvezetés eltávolította a madarat a helyéről, így ma csak az emelvény látható.

A falu nevét – ami 1904-ig Bogárháza – az eddigi elemzők és történészek úgy tudták, hogy minden valószínűség szerint Tisza Kálmánról kapta, aki a Dégenfeld birtokot a felesége révén szerezte meg. Ezután kapta mai nevét a település: Kálmánháza.

Az uradalmi magtárból átépített templom, melyet a római és görög katolikus hívek egyaránt használtak, ma sajnos már nem áll. Helyében a 80-as években a hívek és az egyház adományából külön római, és görög katolikus templomot építettek. A ma is álló evangélikus templom egykor más funkcióval is el volt látva. Mivel a falu legmagasabb pontjára építették, a harangtoronyból kitűnő kilátást biztosított a környező földekre, tanyákra, és magára a falura. Ezért falusi férfiak figyelőszolgálatot láttak el itt, hogy ha tüzet észlelnek, azonnal tudjanak cselekedni. A falu híres szülöttje, és tanítója volt Rákos Sándor. A település nevezetességei:

- Evangélikus templom,
- Római katolikus templom,
- Görög katolikus templom,
- Hősök emlékműve,
- Csörsz-árok vagy más néven Ördögárok nyomvonala.

2. Az akcióterület gazdasági és társadalmi helyzete:

2009. évben a 15-74 éves korosztály foglalkoztatási adatai az Állami Foglalkoztatási Szolgálat adatai szerint a Nyíregyházi kistérségben az alábbiak szerint alakultak¹:

- Munkanélküliségi ráta: 9,04 %
- Munkanélküliek száma: 5378 fő
- Foglalkoztatottak száma: 54115 fő
- Inaktívok száma: 50562 fő
- Foglalkoztatási ráta: 49,2 %
- Aktivitási ráta: 54,1 %.

Mint ahogy az adatokból is kitűnik a Nyíregyházi kistérség alapvetően nem tekinthető a legrosszabb mutatókkal rendelkező hátrányos helyzetű kistérségnek, adatai jóval kedvezőbbek a Szabolcs-Szatmár-Bereg megye többi kistérségének adataihoz képest. Természetesen a kedvező mutatók elsősorban a megyeszékhely gazdasági, társadalmi

¹ Adatok forrása: <http://kisterseg.afsz.hu/index.phpt>

potenciáljának köszönhetőek, így félrevezetőek. Sajnos hiába rendelkezik a megyeszékhely jó adatokkal, mivel az itt élő emberek nem mobilak, a település infrastruktúrája sem megfelelő, vasúti összeköttetésünk sincs, így a helyzetük a megyeszékhely földrajzi közelségétől nem javul érezhetően. Ha megvizsgáljuk közelebbről a település főbb mutatóit (2. ábra) a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség Jelentéskészítő rendszerének adatbázisa alapján akkor azt látjuk, hogy a településen mutatói rosszabbak a kistérségi átlagnál, összességében azonban nem tekinthetőek kiemelkedően rossznak.

Lakosságszám (fő)	2 048
Oktatási intézmények száma (db)	1
Foglalkoztatottak száma (fő)	586
Működő vállalkozások száma (db)	63
Regisztrált munkanélküliek száma (fő)	69
1000 lakosra jutó lakások száma (db)	365
1000 lakosra jutó vállalkozások száma (db)	31

2. ábra: Kálmánháza főbb társasalmi-gazdasági mutatói. Forrás: NFÜ jelentéskészítő rendszer²

3. Az Európai Unió támogatásokból való részesedés Kálmánházán:

A Nemzeti Fejlesztési Ügynökség honlapján elérhető Jelentéskészítő rendszert használva megvizsgáltuk, hogy Kálmánháza településre az ÚMFT keretében milyen források érkeztek. Elmondható, hogy a településen nagyon kevés az uniós fejlesztések száma, a **Nyírségi Segítő Kéz Alapítványon** kívül csak a helyi önkormányzat és a húsüzem tartozik a potenciális pályázók körébe. Az eddigi támogatott projektek legnagyobb része a munkahelyek megőrzésére, valamint a közoktatási intézmények akadálymentesítésére irányult.

Az alábbi táblázatból látható, hogy bár a beadott pályázatok száma nem marad el az országos átlagtól, az igényelt és megítélt valamint a ténylegesen kifizetett pályázati támogatások esetében jelentős, olykor 50 százalékos lemaradás tapasztalható (3. ábra).

² Utolsó látogatás: 2010. május 8.

	Kálmánháza	Országos (települési) átlag
Beérkezett pályázatok száma (db)	17	16
Igényelt támogatási összeg (Ft)	550 069 835	2 203 722 914
Támogatott pályázatok száma (db)	8	8
Megítélt támogatási összeg (Ft)	337 426 740	1 219 733 880
Leszerződött pályázatok száma (db)	8	7
Szerződéssel lekötött összeg (Ft)	333 951 126	1 073 281 020
Megkezdett kifizetések száma (db)	7	5
Kifizetett támogatási összeg (Ft)	159 313 256	330 685 514

3. ábra: Beérkezett és támogatott ÚMFT pályázatok. Forrás: NFÜ Jelentéskészítő rendszer³

³ Utolsó látogatás: 2010. május 8.

II. A kérdőíves adatfelvétel eredményei

A helyzet- és szükségletfeltáró kutatás keretében alapvetően két módszert alkalmaztunk: egyrészt a már meglévő adatokra, statisztikákra, fejlesztési stratégiákra vonatkozó másodelemzést készítettünk, másrészt kérdőíves adatfelvétel keretében megkerestük a projekt potenciális célcsoportját.

A projekt célcsoportját két részre bonthatjuk:

- iskolai oktatás keretében tanuló diákok, valamint
- a település és vonzáskörzetének felnőtt, aktív korú lakossága

Az adatfelvétel során 25 diákot és 100 aktív korú lakost kérdeztünk meg kérdezőbiztosok által felvett kérdőívek segítségével.

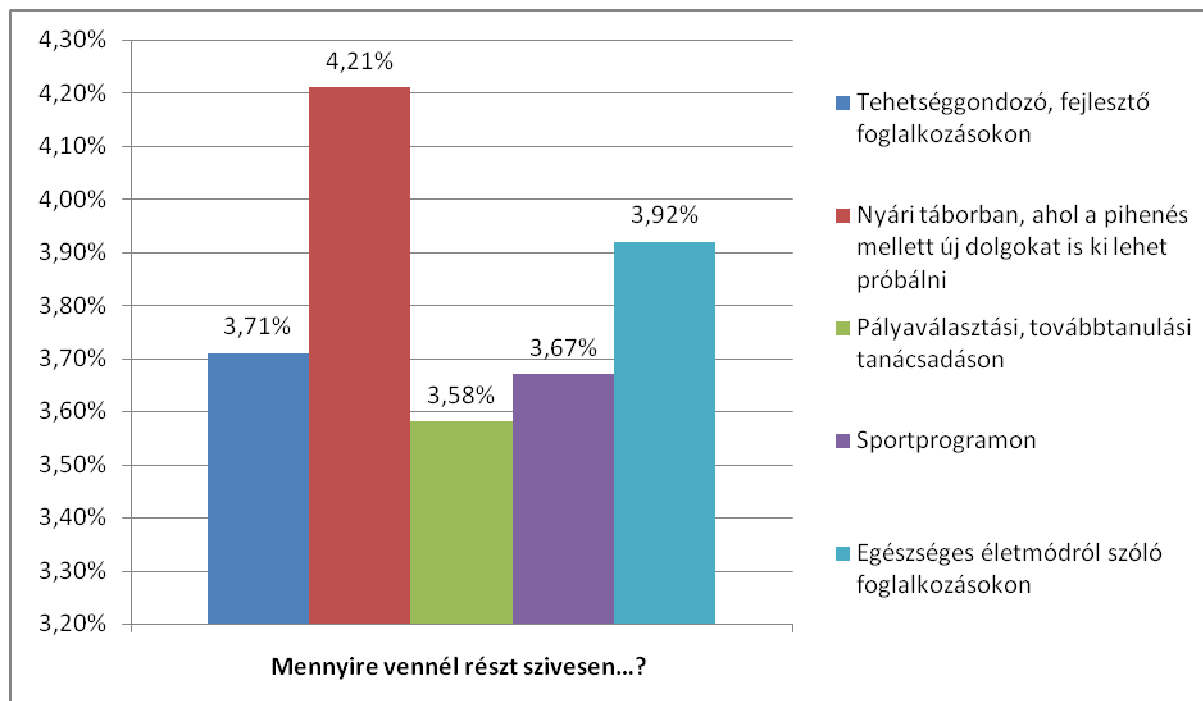
1. A gyermekek körében végzett kérdőíves vizsgálat eredményei:

Az első kérdőívet gyermekek és fiatalok körében kérdeztük le, ezért rövidebb, egyszerűbb kérdéseket fogalmaztunk meg. A célcsoport alapvető szocio-demográfiai jellemzőin túl azt mértük fel, hogy a gyerekek az iskolai oktatáson kívül milyen programokon, képzéseken, szakkörökön vesznek részt, tudják-e használni a számítógépet és az internetet, van-e erre lehetőségük a hétköznapokban, valamint felmértük, hogy az általunk tervezett tevékenységeken, programokon résztvennének-e.

A megkérdezett 25 fő gyermekről, fiatalról elmondható, hogy egy fő kivételével mind Kálmánházán élnek. A válaszadó gyermekek átlagéletkora 12,96 év (a legfiatalabb 10, a legidősebb 20 éves). A 25 főből 10 lány, 15 pedig fiú. 21-en a kálmánházi Benedek Elek Általános Iskola tanulói, a többiek Nyíregyházára járnak (egy fő jár az Arany János Gimnáziumba, két fő az Evangélikus Általános Iskola és Óvodába, egy fő a Wesselényi Miklós Szakközépiskola és Szakiskolába). A gyermekek kevesebb mint fele, 11 fő jár valamilyen tanórán kívüli foglalkozásra, szakkörre, ezek szinte kivétel nélkül sport/művészeti foglalkozások, a lányok majorette, a fiúk football edzésre járnak. A gyerekek átlagos tanulmányi eredménye 3,7.

A háztartások mérete jellemzően nagy, általában 4-5 fő él együtt, de volt olyan megkérdezett, akiknél 12-en élnek együtt. A keresők száma nagyon alacsony, általában 1, legfeljebb két kereső van egy háztartásban.

Minden gyermek használt már számítógépet, és interneteztek is, ez valószínűleg az oktatási intézmények számítástechnika óráinak köszönhető. Otthon számítógépe 16 családnak van, otthoni internet hozzáférése csak tíz háztartásnak.

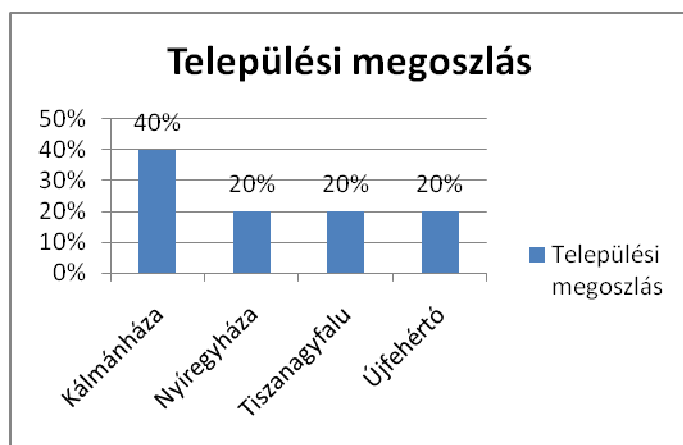
4. ábra: Részvételi hajlandóság a célcsoport körében. Forrás: adatbázis

Amint a fenti ábra (4. ábra) is mutatja a gyermekek nagy része szívesen részt venne tehetséggondozó foglalkozásokon (1-5-ig lehetett osztályozni, az iskolában szokásos módon), nyári táborokon, pályaválasztási tanácsadáson, sportprogramokon, az egészséges életmóddal kapcsolatos programokon.

2. A felnőtt lakosság körében végzett kérdőíves adatfelvétel eredményei:

A célcsoport főbb demográfiai jellemzői:

A település megoszlás arányai (5. ábra) a mintavétel logikáját követve elsősorban a kálmánházi megkérdezettek túlsúlyát mutatja – a kérdezettek 40 százaléka lakik a településen – de megjelenik három másik, szintén a nyíregyházi kistérségben lévő település is: Újfehértó, Tizsanagyfalu és a megyeszékhely Nyíregyháza, 20-20 százalékos aránnyal. A mintavétel kialakításánál figyelembe vettük a projekt holisztikus célkitűzéseit, és a célcsoport várható földrajzi elhelyezkedését, ez alapján alakítottuk ki a végleges arányokat. Emellett a különböző településtípusokat is szerettük volna megjeleníteni, mivel feltételezésünk szerint eltérő helyzetek és szükségletek jelenhetnek meg attól függően, hogy valaki községben,

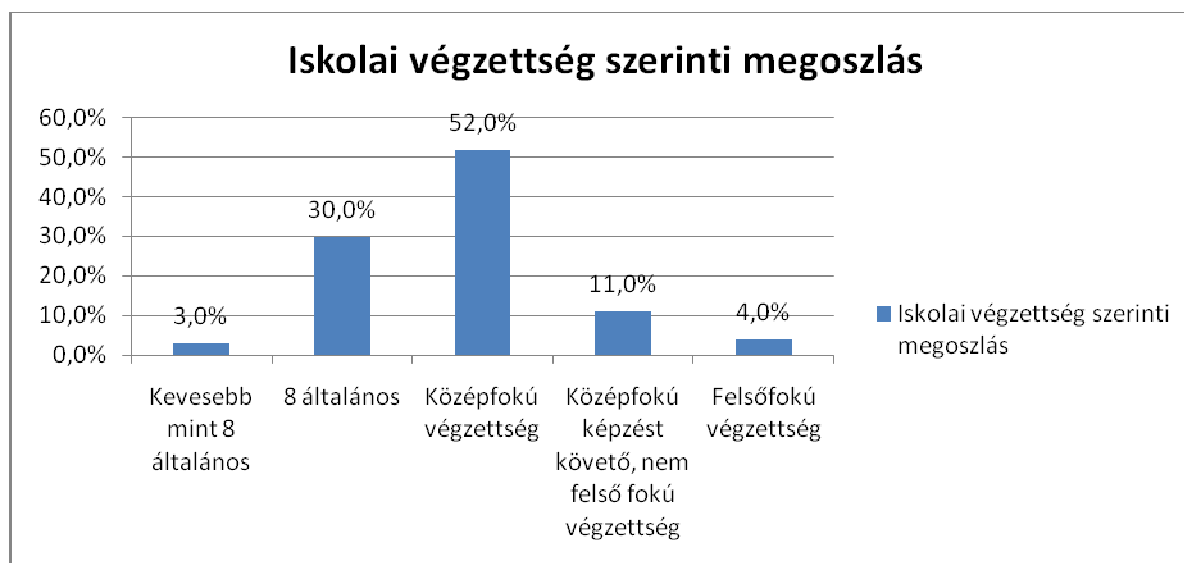
várososban vagy megyei jogú városban lakik, hiszen eltérőek a lehetőségek, életterek és más-más feltételekkel, előképzettséggel rendelkeznek az információs társadalomba való beilleszkedésüket illetően, így differenciáltan kell megválasztani a célcsoportot is.

5. ábra: Települési megoszlás. Forrás: Adatbázis

A nemenkénti megoszlást vizsgálva azt láthatjuk, hogy a nők aránya jóval meghaladja a férfiakét: a válaszadók 78,7 százaléka volt nő, míg csak 21,3 százalékuk volt férfi. A jelentős különbség alapvetően a válaszadási hajlandósággal magyarázható, a nők sokkal inkább nyitottak az újfajta lehetőségek iránt.

Az életkori megoszlásokat vizsgálva azt láthatjuk, hogy a megkérdezettek 24 százaléka 15-25 év közötti fiatal, illetve fiatal felnőtt, 30 százalék 26-40 év közötti, 37 százalék 41-55 év közötti, míg 9 százalékuk 55-64 év közötti aktív korú felnőtt.

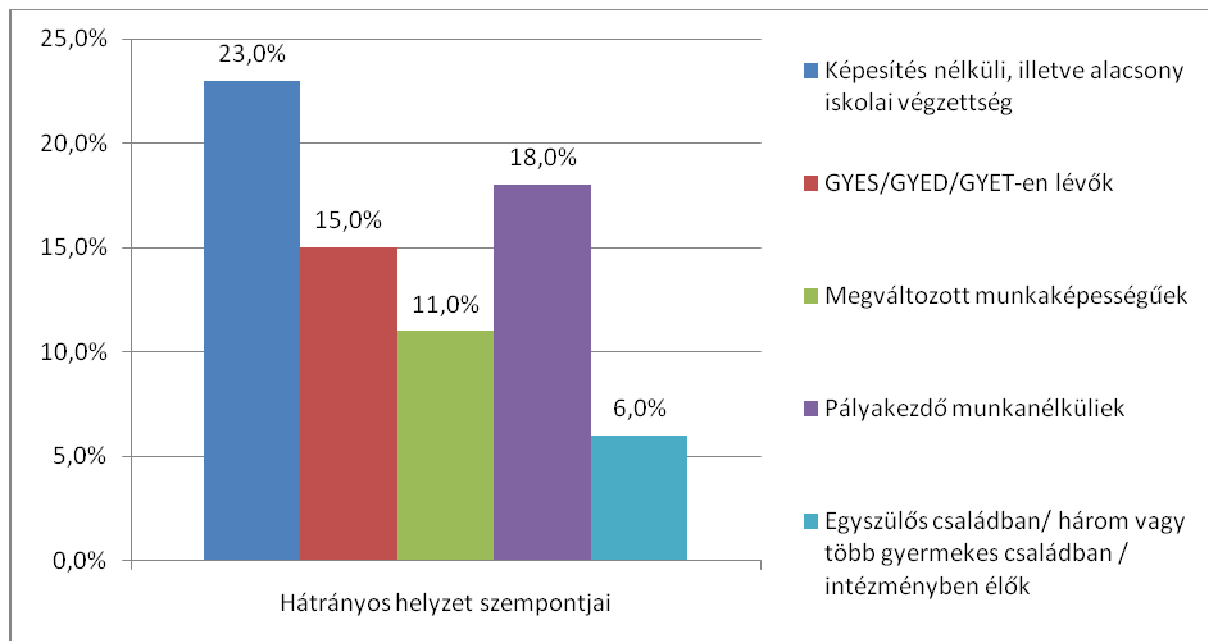
Ha az iskolai végzettséget vizsgáljuk meg közelebbről (6. ábra), akkor azt láthatjuk, hogy a válaszadók egy harmada csak 8 általánossal, vagy kevesebb mint 8 általánossal rendelkezik, míg majdnem két harmaduk valamilyen középiskolai végzettséggel rendelkezik. Ehhez képest a válaszadók csupán 4 százaléka rendelkezik felsőfokú végzettséggel.

6. ábra: Iskolai végzettség szerinti megoszlás. Forrás: Adatbázis

Hátrányos helyzet, mint multikauzális jelenség:

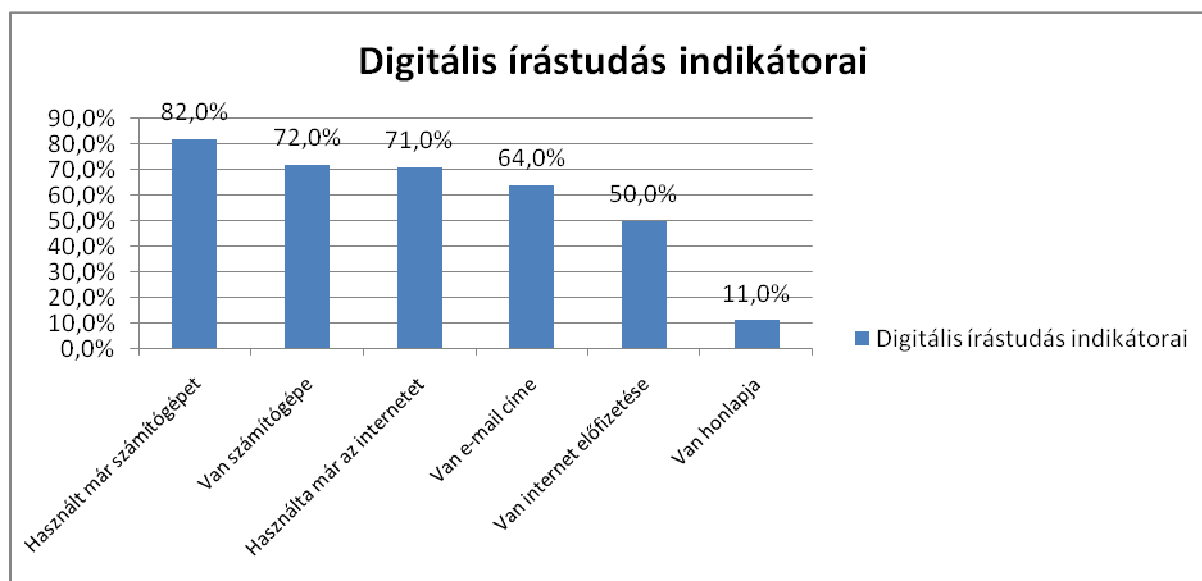
A hátrányos helyzetet alapvetően négy dimenzióban és öt szempont alapján mértük: iskolai végzettség, munkaerő-piaci aktivitás, egészségi állapot, családszerkezet. Ezen belül: legmagasabb iskolai végzettség és képzettség; tartós munkanélküliség; anyasági támogatások (GYES-en, GYED-en, GYET-en lévők); megváltozott munkaképesség és fogyatékos; családnagyság és eltartottak aránya (7. ábra). Ezek alapján a mintába került megkérdezett körében az alacsony iskolai végzettség és a nem megfelelő képesítések azok amelyek elsősorban a hátrányos helyzet kiváltó okai. A legtöbb esetben összefüggés mutatható ki az alacsony iskolai végzettség és a munkanélküliség között, ami ezzel együtt befolyásolja a célcsoport jövedelmi helyzetét és életkörülményeit is. Az eltartottak magas száma szintén kiemelt problémaként jelenik meg az akcióterületen élők körében.

7. ábra: Hátrányos helyzet szempontjai. Forrás: Adatbázis

Készségek és kompetenciák:

A digitális írástudás indikátorait vizsgálva (8. ábra) meglepően jó adatokat kaptunk, amelyek azonban így is jelentősen elmaradnak a nyugat-európai színvonaltól. Azok aránya, akik már használtak internetet 71 százalék, azonban internet előfizetéssel csak a kérdezettek 50 százaléka rendelkezik. Ez több mint 10 százalékkal marad el az országos internetpenetrációtól. E-mail címmel 64 százalékuk rendelkezik, amely ma már a munkavállalás egyik elengedhetetlen feltétele.

8. ábra: Digitális írástudás indikátorai. Forrás: Adatbázis

A számítógépes ismereteket megvizsgálva legnagyobb hiányosságként a prezentációkészítés, a programozás és kiadványszerkesztés jelenik meg, míg a legjobban a böngészés megy a kérdezetteknek.

A számítógépes készségek körében a legnehezebben az adatbázis-kezelés megy, míg a legkönnyebben szövegszerkesztés és a táblázatkezelés.

Az internet használathoz szükséges készségek közül az e-mailküldéshez és fogadáshoz szükségesek vannak meg legnagyobb körben, míg a honlap szerkesztés a megkérdezettek háromnegyedénél problémát jelent.

A szubjektív helyzetértékelés tanulsága szerint a megkérdezettek 72 százaléka gondolja úgy, hogy a projekt keretében induló képzés javítani fogja elhelyezkedési esélyeiket, és csak 9 százalék gondolja úgy, hogy nem segítene egy ilyen képzés.

A megkérdezettek 76 százalékát egyértelműen érdekelnék más, az informatikai képzésen kívüli képzések és csak 10 százalékuk volt elutasító.

3. Összegzés:

Összességében elmondhatjuk a célcsoport körében végzett kérdőíves adatfelvétel alapján, hogy a projekt során tervezett informatikai képzés kiemelten indokolt, hiszen a digitális írástudatlanság magas arányban jelentkezik az egyébként is hátrányos helyzetű célcsoport körében, így hiánypótló képzésként jelenne meg az akcióterületen. Ennek fontosságát mi

sem mutatja jobban, hogy a munkanélküliségi adatok mögött leggyakrabban az alacsony iskolai végzettség és a nem megfelelő képesítések állnak, így az informatikai képzés nagyban javíthatja a képzésben résztvevők munkaerő-piaci helyzetét is.

A kapott adatok alapján elmondhatjuk, hogy a Nyírségi Segítő Kéz Alapítvány projektterve eddig megoldatlan problémákra épít, hiányosságokra reagál, hiszen a digitális írástudás terjesztésével segíti a munkanélküliek, hátrányos helyzetű emberek társadalmi integrációját, növeli elhelyezkedési esélyeit és segít az információs társadalom kiszélesedését.